
ADVIES

Verslag 2025 van het Comité van Klimaatdeskundigen met een stand van zaken en een evaluatie van de bijdrage van het overheidsbeleid aan de klimaatdoelstellingen

Aanvrager

Comité van Klimaatdeskundigen

Aanvraag ontvangen op

20-02-25

Advies aangenomen door de Raad voor
het Leefmilieu op

20-03-25

Vooraf

Het jaarverslag van het Comité van Klimaatdeskundigen (hierna “het Comité”), zoals bedoeld in artikel 1.5.1 van de ordonnantie van 2 mei 2013 houdende het Brusselse Wetboek voor Lucht, Klimaat en Energiebeheersing, moet de bijdrage van het gewestelijk overheidsbeleid tot de klimaatdoelstellingen op middellange en lange termijn, bedoeld in de artikelen 1.2.2 en 1.2.3 van voornoemde ordonnantie van 2 mei 2013, beoordelen en aanbevelingen aan de Regering bevatten op basis van deze evaluatie. Dit verslag moet ook betrekking hebben op de naleving van de beginselen bedoeld in artikel 1.2.5 en artikel 1.4.2 van voornoemde ordonnantie en op de naleving van het beginsel van onschadelijkheid, volgens hetwelk geen enkele maatregel van de gewestelijke overheden de klimaatdoelstellingen op middellange en lange termijn mag ondermijnen die zijn bedoeld in de artikelen 1.2.2 en 1.2.3 van voornoemde ordonnantie.

Het uitbrengen van een advies door de Raad voor het Leefmilieu¹ (hierna “de Raad”) over dit verslag is bepaald in artikel 15, §1 van het besluit van de Executieve van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 15 maart 1990 tot regeling van de oprichting, de samenstelling en de werking van de Raad voor het Leefmilieu voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Na ontvangst van het advies van de Raad voor het Leefmilieu bezorgt het Comité zijn verslag en het advies van de Raad uiterlijk op 31 maart gelijktijdig aan de Regering en het Parlement.

Advies

1. Algemene beschouwingen

De Raad dankt het Comité voor het verrichte werk en voor de opstelling van het evaluatieverslag 2025. Het is een welkom en interessant document dat de aandacht vestigt op elementen die van belang zijn voor het gewestelijk klimaatbeleid. Deze nieuwe versie biedt een brede en relevante analyse van het milieubeleid in het Brussels gewest, met aanbevelingen die goed aansluiten bij de klimaatdoelstellingen. Toch vindt **de Raad** dat het verslag moeilijk te bevatten is en slechts gedeeltelijk beantwoordt aan zijn hoofddoelstelling, namelijk de evaluatie van het Brussels gewestelijk klimaatbeleid.

De Raad is van oordeel dat het verslag meer specifieke gegevens en casestudy's zou moeten bevatten om de argumenten kracht bij te zetten en duidelijk de marges voor vooruitgang aan te geven die op korte termijn nog mogelijk zijn. De aanbevelingen zijn relevant en geschikt in de huidige context, maar de uitvoering ervan zal een strikte coördinatie en monitoring vereisen om de doeltreffendheid ervan te waarborgen.

Bovendien zouden concrete casestudy's van succesvolle projecten of uitdagingen de analyse kunnen versterken en voor meer objectiviteit in het gevoerde beleid kunnen zorgen.

¹ Vanaf 01/10/2024 neemt de representatieve werkgeversorganisatie BECI, de Kamer van Koophandel van Brussel, niet meer deel aan de werkzaamheden van deze Raad. De inhoud van dit document verbindt bijgevolg enkel de personen of organisaties die deel uitmaken van de Raad.

Tot slot betreurt **de Raad** dat de samenvatting van de aanbevelingen bestaat uit een eenvoudige nevenschikking van de aanbevelingen uit de verschillende hoofdstukken. Het zou wenselijk zijn als het verslag de aanbevelingen zou rangschikken naar urgentie en impact.

1.1 Vorm

De Raad is van mening dat de vorm van het verslag nog steeds te complex en te dicht is, waardoor het voor een breed publiek moeilijk te bevatten is. Het verslag zou baat hebben bij een niet-technische en/of grafische samenvatting die de lezing ervan vereenvoudigt en het makkelijker te begrijpen maakt. Dit soort van samenvatting is essentieel om dit werk voor zoveel mogelijk personen en voor de burgers toegankelijk en relevant te maken.

De Raad betreurt tevens een zeker gebrek aan samenhang in de structuur van het verslag, met name in hoofdstuk 4, dat met zijn vele tabellen sterk afwijkt van de vorm van de rest van het document. Meer in het algemeen weerspiegelt deze bijzonderheid het feit dat de hoofdstukken werden samengesteld zonder echte coördinatie tussen de verschillende auteurs, waardoor het verslag in zijn geheel moeilijk leesbaar is. Het lijkt erop dat het verslag lijdt onder een gebrek aan consistentie en samenhang zowel wat de benadering als de presentatie betreft.

1.2 Inhoud

De Raad acht het wenselijk om systematisch evaluatietabellen in alle hoofdstukken op te nemen. Deze tabellen, die momenteel alleen aanwezig zijn in hoofdstuk 4 “Economische Transitie”, zouden veralgemeend moeten worden om een meer coherente en systematische analyse van het door de gewestregering gevoerde beleid te garanderen. Het is ook jammer dat de opsomming van de plannen, die in dit hoofdstuk wordt gepresenteerd, niet meer naar boven in het verslag wordt opgenomen. **De Raad** beveelt aan dat het verslag van het Comité in de toekomst meer beleidsevaluatietabellen zou bevatten, waarin de verschillende goedgekeurde plannen en maatregelen op duidelijke wijze worden opgenomen, zoals hij al had aanbevolen in zijn vorige advies over het verslag 2024.

De Raad betreurt bovendien het ontbreken van een gedetailleerd punt over de methodologie die is gebruikt om het verslag op te stellen. Een grotere transparantie in dit verband zou het makkelijker maken om de gemaakte keuzes te begrijpen en een meer relevante kritische lezing van de gepresenteerde analyses en aanbevelingen mogelijk te maken.

1.3 Werking van het Comité

De Raad wenst te benadrukken dat het verslag van het Comité niet achter gesloten deuren moet worden opgesteld, maar in actief overleg met de terreinactoren en de betrokken overheidsdiensten. Een dergelijke aanpak zou ervoor zorgen dat het verslag beter de realiteit van de problemen en uitdagingen op het terrein weerspiegelt, volledige en actuele informatie over de lopende werkzaamheden geeft en aanbevelingen voorstelt die beter aan de realiteit op het terrein zijn aangepast.

De Raad betreurt het gebrek aan een link tussen het Comité en de Interdisciplinaire Klimaatcel (IKC), een sleutelorgaan van het Brusselse klimaatbeleid, dat alle gewestelijke besturen verenigt die betrokken zijn bij de klimaat- en milieudoelstellingen van het Gewest.

De Raad is zich terdege bewust van de beperkte middelen en tijd van de leden van het Comité, en verzoekt het Comité om zijn werking te herzien zodat het een beknopt jaarverslag kan opstellen en zijn

expertise kan wijden aan de studie en de evaluatie van prioritaire kwesties voor het gewestelijk klimaatbeleid.

1.4 Inachtneming en opvolging van de aanbevelingen

De Raad moet vaststellen dat een aanzienlijk deel van de aanbevelingen uit zijn vorige adviezen niet in aanmerking is genomen, met name wat betreft de vorm van het verslag en het ontbreken van samenvattende tabellen voor de evaluatie van het beleid, en dat er geen duidelijk gevolg is gegeven aan de aanbevelingen uit de adviezen betreffende de verslagen 2024 en 2023. Deze lacune, waarop reeds in eerdere adviezen van de Raad werd gewezen, blijft zorgwekkend en roept de vraag op of het Comité daadwerkelijk rekening houdt met de bijdragen van de Raad.

Hetzelfde geldt voor de aanbevelingen uit eerdere verslagen van het Comité zelf, waarvan de reële impact onduidelijk blijft door het gebrek aan opvolging van de uitvoering ervan door de Regering. Dit gebrek aan follow-up ondermijnt het nut van het verslag zelf en roept twijfels op over de doeltreffendheid van het ingevoerde systeem.

De Raad verzoekt het Comité tevens om de nodige inspanningen te leveren om het verslag van het Comité aan de besluitvormers te bezorgen, zodat zij op de hoogte zijn van de daarin vervatte aanbevelingen en conclusies.

Wat betreft de formulering van de aanbevelingen, deze zijn vaak niet erg operationeel, wat de uitvoering ervan kan bemoeilijken. Bovendien stelt **de Raad** voor om de 9 globale limieten, die aan het begin van het verslag worden genoemd, te gebruiken om aan de voorgestelde aanbevelingen structuur te geven.

2. Bijzondere beschouwingen

2.1 Woord van de Voorzitter

De Raad neemt nota van de opmerking in het woord van de voorzitter over de analyse van het Comité met betrekking tot de logheid van de administratieve structuren te Brussel en de noodzaak om de procedures en bevoegdheidsniveaus te vereenvoudigen. Hij is het gedeeltelijk eens met deze vaststelling, met name wat betreft de overlappingsen en institutionele blokkades die de doeltreffendheid van het overheidsbeleid belemmeren. In de huidige budgettaire context van het Gewest onderstreept **de Raad** het belang van een grondig denkproces met betrekking tot de rationalisering en de efficiëntie van deze administratieve procedures. **De Raad** wijst er eveneens op dat het belangrijk is dat de opdrachten niet ontkracht worden door slecht afgestelde vereenvoudigingsmaatregelen.

De Raad is echter van mening dat deze kwestie genuanceerder moet worden benaderd. De toename van de middelen voor de werking van de verschillende gewestelijke besturen kan niet alleen in verband worden gebracht met de omvang van de Brusselse bevolking: deze is ook het rechtstreekse gevolg van de uitbreiding van de taken (deels in verband met nieuwe wetenschappelijke kennis en nieuwe Europese verplichtingen) die aan diezelfde besturen worden toevertrouwd, met name op het gebied van milieustudies, toezicht op het klimaatbeleid – of nog - beheer van groene ruimten en biodiversiteit.

De Raad betreurt ook dat dit punt in de rest van het verslag niet grondiger wordt behandeld. Bijgevolg mag een hervorming die gericht is op een verlichting van de administratieve structuur niet ten koste gaan van de middelen die nodig zijn om het klimaat- en milieubeleid doeltreffend uit te voeren.

2.2 Energie

De Raad is van mening dat de kwestie van indirecte emissies te oppervlakkig aan bod komt, hoewel in het verslag zelf wordt benadrukt dat indirecte emissies in 2019 87% van de totale emissies van het Gewest vertegenwoordigden.

De Raad betreurt dat het verslag geen vergelijkingselementen met andere grootsteden bevat. Een benchmark met andere hoofdsteden, met name in termen van CO₂eq-uitstoot per inwoner, zou het mogelijk maken om de manoeuvreerruimte van het Gewest duidelijker te bepalen en de reeds geleverde en nog te leveren inspanningen te objectiveren.

Tot slot beveelt **de Raad** aan om een territoriale benadering te ontwikkelen om de energie-uitdagingen van het Brussels gewest aan te pakken.

2.3 Ruimtelijke ordening

De Raad steunt de aanbevelingen van het verslag met betrekking tot de vermindering van de bodemafdekking en de toename van de vegetatie, die beide zijn opgenomen in de ontwerpen tot herziening van de GSV-Good Living en het GBP-Share the City. De formele goedkeuring van deze herzieningen is echter essentieel om deze oriëntaties in praktijk te brengen. De Raad is ook van mening dat sommige aanbevelingen doelgerichter zouden moeten zijn om hun impact te maximaliseren.

Het verslag geeft aan dat de intensiteit van de neerslag per uur, met een terugkeerperiode van 10 jaar, met wel 100% zou kunnen toenemen. Gezien de capaciteit van het afwateringsnetwerk zal deze toename van de neerslag waarschijnlijk leiden tot een grotere verzadiging van het netwerk, frequentere overstromingen en een toename van het aantal zones met overstromingsgevaar als gevolg van regenval.

Gelet op deze risico's acht **de Raad** het noodzakelijk wordt om:

- De infiltratiecapaciteit van openbare en private ruimten te verhogen.
- Regelgevende instrumenten te ontwikkelen die aangepast zijn aan deze nieuwe uitdagingen.

Er moet worden opgemerkt dat er momenteel geen vergunning aangevraagd hoeft te worden voor de herstelling van een weg, indien deze niet afwijkt van een reglement. **De Raad** is daarom van mening dat het een goed idee zou zijn om specifieke milieueisen in te voeren voor de vernieuwing van wegen (inclusief pleinen en andere openbare ruimten), door:

- Een minimumpercentage aan oppervlakten met vegetatie in volle grond.
- Een minimale infiltratiecapaciteit voor regenwater.

Daarnaast moeten overheidsinstanties ook hun verantwoordelijkheid nemen en het goede voorbeeld geven bij de ontwikkeling van groene netwerken en waterbeheer tijdens wegwerkzaamheden.

De Raad wil erop wijzen dat het behoud van de biodiversiteit in de stedelijke omgeving een systemische aanpak vereist. Naast het behoud van geïsoleerde stukjes natuur, is het essentieel om ecologische corridors te creëren die deze gebieden met elkaar en met grotere zones verbinden. Deze corridors maken mogelijk:

- De genetische kruisbestuiving nodig om de diversiteit van soorten in stand te houden.
- De versterking van de veerkracht van populaties in het licht van milieuveranderingen.
- De beperking van de randeffecten en habitatversnippering.

- De verbetering van de ecosystemische diensten (lokale klimaatregeling, bestuiving).

De Raad is van mening dat bepaalde aanbevelingen daarom verder zouden kunnen worden uitgewerkt door nogmaals te wijzen op het essentiële belang van het in aanmerking nemen van corridors in de plannen van ruimtelijke ordening om ervoor te zorgen dat de biodiversiteit behouden blijft.

De Raad benadrukt ook dat, hoewel het gepast is om steden te verdichten om ongebreidelde stadsuitbreiding tegen te gaan en de dienstverlening te maximaliseren, het belangrijk is om niet te vergeten dat een grotere verdichting extra druk (lawaai, licht, verkeer, huisdieren, enz.) zet op de beschikbare natuurlijke omgevingen of groene ruimten, wat de biodiversiteit, die erin huist, in gevaar kan brengen. Er moet een evenwicht gevonden worden tussen verdichting en behoud van groene ruimten en openbare ruimten.

De Raad is het eens met enkele van de beperkingen die in het verslag naar voren worden gebracht, en is van mening dat een aanvullende aanbeveling zou kunnen benadrukken dat het Gewest zich moet voorzien van doeltreffende controle-instrumenten, waaronder het systematisch coderen van nieuwe projecten met behulp van GIS-software (Geografisch Informatiesysteem), zodat stedelijke en milieuontwikkelingen nauwgezet kunnen worden opgevolgd.

De Raad voegt hier eveneens aan toe dat het cruciaal is om te waken over de samenhang tussen de verschillende strategieën en plannen inzake ruimtelijke ordening in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

2.4 Mobiliteit

Het verslag geeft een feitelijke beoordeling van het mobiliteitsbeleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met de nadruk op PACE en Good Move. De analyse is goed gedocumenteerd en geeft duidelijk de vooruitgang en knelpunten aan.

De Raad stelt vast dat de cijfers waarop het Comité zich heeft gebaseerd om zijn advies over de impact van de mobiliteitsmaatregelen uit te brengen en aanbevelingen te formuleren niet recent zijn, de meeste dateren namelijk van 2021 of 2022. Intussen kunnen er evoluties hebben plaatsgevonden.

De Raad is bovendien van mening dat de evaluatie relatief oppervlakkig blijft over bepaalde belangrijke aspecten, zoals investeringen in het openbaar vervoer en de positieve of negatieve impact daarvan op het milieu (nieuwe tramlijnen, nieuwe metrolijnen, nieuwe fietsinfrastructuur, enz.) Hetzelfde geldt voor de sociale en economische impact van maatregelen en de relatie tussen verschillende bestuursniveaus. Rekening houdend met wat voorafgaat, zouden de aanbevelingen met name moeten aandringen op een versnelling van de overgang naar een meer duurzame mobiliteit door het gebruik van openbaar vervoer, fietsen en lopen te bevorderen, terwijl tegelijkertijd wordt aangedrongen op een rationeel gebruik van de privéwagens.

Met betrekking tot de aanbevelingen met betrekking tot rustige mazen en het afschaffen van parkeerplaatsen herinnert **de Raad** eraan dat dit soort maatregelen zowel een negatieve als een positieve impact kunnen hebben op de economische activiteit in de rechtstreeks betrokken gebieden (maar ook daarbuiten) en dus een impact hebben op de economische aantrekkelijkheid van het Brussels gewest². **De Raad** vraagt daarom dat de invoering van dergelijke maatregelen zou worden

²https://barometervoorzelfstandigen.brussels/sites/default/files/rapports/wave_12_barometer_voor_zelfstandigen_en_kmos_november_2024.pdf
[Economic benefits of walking and cycling - Transport for London](#) & [Steet Appeal: The value of street improvements](#)

overwogen in overleg met de gewestelijke economische spelers. Wat mobiliteit betreft, benadrukt **de Raad** in elk geval dat het Gewest alle betrokken actoren, met inbegrip van de economisch actoren, moet betrekken bij de evaluatie van plan Good Move en de bepaling van de maatregelen die in uitvoering van dit Plan worden genomen.

Een meer geïntegreerde aanpak, waarbij rekening wordt gehouden met alle vervoerswijzen en hun interactie, en een meer diepgaande analyse van de belemmeringen voor de overstap naar een duurzamer mobiliteitsgedrag zou de evaluatie bovendien verrijken en toelaten om meer volledige en transformatieve aanbevelingen te formuleren.

Tot slot merkt **de Raad** op bladzijde 45 een fout op: *“Wat parkeerplaatsen betreft, is het de bedoeling om 65.000 parkeerplaatsen op straat, die momenteel voorbehouden zijn aan auto's, te schrappen. In 2020 beschikte het Gewest over ±256.500 parkeerplaatsen die door alle automobilisten gebruikt kunnen worden. In oktober 2024 telde parking.brussels 250.000 bijkomende niet-gereserveerde parkeerplaatsen”*. In deze passage moet het woord “bijkomende” worden geschrapt.

2.5 Economische transitie

Aangezien 63% van de CO₂-uitstoot in België toe te schrijven is aan de KMO's, is hun betrokkenheid bij de klimaattransitie een noodzaak. De Raad wijst erop dat de doelstellingen om de economische activiteit tegen 2050 volledig koolstofvrij te maken, niet bereikt zullen worden zonder een transitie van de KMO's. Daarom moeten KMO's hiertoe ondersteund, begeleid en geholpen worden.

De Raad benadrukt de positieve impact van de maatregelen genomen door het Gewest, zoals:

- De implementatie van coherente plannen en strategieën: Het Gewest heeft coherente plannen en strategieën ingevoerd om de milieu-uitdagingen aan te pakken, zoals het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP), de Renolution-strategie en natuurlijk de Shifting Economy. Deze initiatieven tonen een geïntegreerde aanpak en de wil om de Brusselse economie om te vormen naar een duurzamer model.
- Financiële steun: Er zijn financiële steun en toelagen beschikbaar om ZKO/KMO's te ondersteunen bij hun overgang naar duurzame praktijken, met name met het programma “Be Circular” en initiatieven van Innoviris, of EXPA-steun met de hervorming van 2024.

De Raad benadrukt het positieve effect van deze reeks maatregelen, die een duidelijke en leesbare richting geven aan de Brusselse ZKO/KMO's en de financiële middelen die geïnvesteerd worden om hen te ondersteunen in overeenstemming met deze doelstelling. Deze financiële steunmaatregelen zijn essentieel om ZKO/KMO's te helpen bij hun overgang naar een duurzamere economie.

De Raad doet ook de volgende aanbevelingen om het effect van deze maatregelen te versterken:

- Een geïntegreerd monitoringsysteem opzetten met duidelijke en meetbare indicatoren om het effect van beleid en maatregelen te beoordelen en acties dienovereenkomstig aan te passen.
- Een coherente energiestrategie ontwikkelen met duidelijke doelstellingen voor de geleidelijke afschaffing van aardgas en het koolstofvrij maken van warmte, rekening houdend met de specifieke kenmerken van elk gebied en de economische activiteit die in deze gebieden aanwezig is.
- De samenwerking met de particuliere sector versterken om innovatie en de invoering van duurzame praktijken te stimuleren, door passende stimulansen en ondersteuning te bieden, met name door de voortzetting van het EnergiePack.

2.6 Transversale opmerkingen

De Raad merkt ook op dat het verslag geen enkele melding maakt van de Europese richtlijnen en hun invloed op de werkzaamheden van de verschillende gewestbesturen. Deze richtlijnen vormen nochtans in grote mate een kader voor het klimaat- en milieubeleid dat in Brussel wordt gevoerd en bepalen talrijke verplichtingen voor het Gewest.

De Raad betreurt eveneens het verdwijnen van het hoofdstuk over biodiversiteit, dat voorkwam in het verslag 2024. Hoewel het thema in verschillende hoofdstukken aan bod komt, verwatert de reikwijdte ervan door deze versnipperde aanpak. **De Raad** betreurt ook dat er geen melding wordt gemaakt van het Waterbeheerplan, een nochtans essentieel plan voor het Brussels gewest dat een geïntegreerd en alomvattend antwoord voorstelt op alle uitdagingen in verband met waterbeheer. Hetzelfde geldt voor beleidsaspecten en de sociale uitdagingen, die in dit verslag meer marginaal aan bod komen dan tijdens de voorbije jaren. Deze achteruitgang is betreurenswaardig, omdat deze kwesties essentieel zijn voor het welslagen van een ambitieus gewestelijk klimaatbeleid. Er moet ook worden opgemerkt dat de rol van planning en ruimtelijke aanpak soms weinig aandacht krijgt, hoewel deze nuttig en zelfs onontbeerlijk kunnen zijn voor bepaalde thema's (energie, mobiliteit, enz.).

De Raad is van mening dat het verslag aan samenhang zou winnen door meer expliciete verbanden te leggen tussen de verschillende thema's die aan bod komen. Zo is er bijvoorbeeld het feit dat het goederenvervoer 33% van de emissies in het Gewest vertegenwoordigt en dat een van de denkpistes, die in overleg met het geheel van de relevante actoren moet worden uitgewerkt in termen van strategische ontwikkeling, de logistieke, industriële en commerciële activiteiten rond het kanaal en het spoor zou kunnen promoten, om zo alternatieven voor het wegvervoer te bevorderen (kwestie van de "laatste kilometer").

*

*

*